

स्वाध्याय परिचय-५ सद्विद्यालक्षण, विरक्तलक्षण

योगेश कुलकर्णी E-18/EMS-03
yogeshkulkarni@yahoo.com

प्रश्न १: पुढील ओव्या लिहून त्यांचा संदर्भासहित अर्थ सांगा

1. २-८-३१

रूपलावण्य अभ्यासिता न ये। सहजगुणास न चाले उपाये। काही तरी धरावी सोये। अगांतुक गुणांची॥
रूप लावण्य सौंदर्य हे निसर्गदत्त असते. त्यात कितीही प्रयत्न केले तरी अमुलाग्र बदल करता येत नाहीत. ते उपजतच असते. याउलट आगांतुक गुण हे अंगीकारता येतात. प्रयत्नपूर्वक नवीन सद्गुण अंगात बाणवता येतात. खरे बोलणे, दुसऱ्यांची मदत करणे, प्रसन्न राहणे, कोणालाही त्रास न देणे इ. करणे शक्य आहे.

2. २-८-१३

दक्ष धूर्त योग्य तार्किक। सत्यसाहित्य नेमक भेदक। कुशल चपळ चमत्कारिक। नाना प्रकारे॥
जगात टिकून राहायचे असेल तर भोळे-भाबडे असून चालत नाही. धूर्तपणे/तत्परतेने लबाड लोकांना ओळखणारा, तदनुसार त्यांच्याशी वागणारा, सत्याने वागणारा, साहित्य/वांगमय यांच्यात रुची असणारा, नीट नेटके राहणारा, व्यक्तीकडे/प्रसंगाकडे आपल्या विचारांच्या सामर्थ्याने आरपार पाहणारा, कौशल्याने कामे पटापट करणारा आणि सर्व सद्गुणांमुळे लोकांना आश्चर्यचकित करणारा सद्विद्य असतो.

3. २-९-२६

विरक्ते उपाधी करावी। आणि उदासवृत्ति ना सांडावी। दुराशा जडों नेदावी। कोन येकविषयी॥
विरक्ती वृत्तीने लोकसंग्रह करावा. त्याचे फळ म्हणून मान्यता/उपाधी मिळत असेल तर ठीक. पण हे सर्व करताना कर्ता-करविता आपण नाही ही गोष्ट मनात असावी. अलिप्तता सोडू नये. कोणत्याही विषयाविषयी किंतु मनात ठेवू नये.

प्रश्न २: जे सद्गुण जोडीने सहसा आढळत नाहीत असे समर्थाना आढळले त्यांच्या १५ जोड्या लिहा

परम सुंदर - चतुर	परम सबळ - धीर	परम संपन्न - उदार
परम ज्ञाता - भक्त	महापंडित - विरक्त	महातपस्वी - शांत
वक्ता - नैराशता	सर्वज्ञ - सादरता	श्रेष्ठ - नम्रता
राजा - धार्मिक	शूर - विवेक	तारुण्य - नेमक
वृधाचारी - कुळाचारी	युक्ताहारी - निर्विकारी	धन्वंतरी - परोपकारी

प्रश्न ३: २-८-१६ ते २-८-२३ या ओव्यांच्या आधारे सद्विद्येच्या माणसाचे अंतरबाह्य वर्णन करा.

विरक्त कसा असावा याचे फार सखोल वर्णन समर्थानी केले आहे. तीर्थाटन वारंवार करणारा, कष्ट सोसून व्रत करणारा, सत्य व मंगल बोलणारा, कोमल बोलणारा, दिलेला शब्द पाळणारा, योगाचा अभ्यास केलेला, प्रसन्न दिसणारा, मृदू स्वभावाचा, चातुर्याने कामे करणारा, संगीतातील जाणकार, लोकसंग्रह करणारा, गोड बोलून लोकांची दुखे नाहीसे करणारा, प्रसिद्धीची हाव नसलेला इ. असा असावा.

स्वाध्याय परिचय-५ सद्विद्यालक्षण, विरक्तलक्षण

योगेश कुलकर्णी E-18/EMS-03
yogeshkulkarni@yahoo.com

प्रश्न ४: समर्थाचा विरक्त हा समाजाशी फटकून वागणारा एकांतिक विचाराचा नसून लोकसंग्रहकर्ता नेता असतो. या विधानाची सत्यता स्पष्ट करा.

विरक्त म्हटले ही आपल्या डोळ्यासमोर जगाचे नाते तोडून हिमालयात जाणाऱ्या व्यक्तीचे चित्र उभे राहते. समर्थांना असा समाजापासून दूर जाणारा, लोकांशी फटकून वागणारा विरक्त अपेक्षित नाही तर सर्वांपाध्ये राहुल अलिप्त राहणारा (कमळाच्या पानावरील दवाबिंदुप्रमाणे) अपेक्षित आहे. विरक्ताने संसार बुद्धीने करावा, सर्वांना सुख द्यावे, उद्धार करावा. आपली काय-वाचा झिजवून पश्चात कीर्ती मागे उरवावी.

विरक्त येकदेसी नसावे/ विरक्ते सर्व अभ्यासावे/ विरक्ते अवघे जाणावे/ ज्याचे त्यापरी // (२-९-२९)

विरक्ताने एकलकोंडेपणा करू नये. समाजात मिसळावे. सर्व गोष्टींचा अभ्यास करावा. विवेकाने आचार करावा.

विरक्ते असावे जगमित्र/ विरक्ते असावे स्वतंत्र/ विरक्ते असावे विचित्र/ बहुगुणी // (२-९-३४)

विरक्ताचा लोकसंग्रह असावा, मित्र असावेत तरीही कोणाशी बांधील राहू नये. सहसा एकत्र नसलेले सद्गुण त्याच्या ठायी असतारी तर विचित्र पण आकर्षक वाटते.

प्रश्न ५:

1. आपणास दैनंदिनी लिहिण्याची सवय आहे का?

सध्या नाही. शाळेत असताना होती. त्यासाठी मी संकेतिक लिपी सुद्धा केली होती जेणेकरून ते कोणालाही समजणार नाही. त्यात प्रामुख्याने मला आलेले बरे-वाईट अनुभूति, मते लिहीत असे.

2. दिवसात अनुभवलेल्या बरे-वाईट घटनांचा त्यामध्ये आपण लिहिता कि, त्यासोबत आत्मचिंतन ही असते त्यात आत्मचिंतन नसायचे.

3. भावी काळात करावयाच्या गोष्टींची टिपणे आपण करता का?

आज पासून एक डायरी लिहिण्याचा संकल्प आहे, प्रामुख्याने कार्यालयीन कामाच्या नोट्स लिहिण्यासाठी. त्यात पुढच्या योजनांच्यासंदर्भातले विचार ही असतील.

4. दैनंदिनी लिहीत नसल्यास त्यामागील कारणे लिहा.

आळस. प्रामुख्याने त्यातून खूप काही मिळते असे नाही वाटत. मी नोट्स कधीत असतो, mind map नावाचे साधन वापरून. त्यात माझे प्लान्स, विचार चित्र स्वरूपात लिहिता येतात.